

ZOOLOGIYA FANINI O‘QITISHDA VIRTUAL EKSKURSIYALARNI TASHKIL ETISH METODIKASI

Akbarova Gulbaxor

Toshkent davlat pedagogika universiteti

biologiya fanlar nomzodi, dotsent

Sayidova Ra’no Bahodirovna

Toshkent davlat pedagogika universiteti

4-bosqich talabasi

sayidrano@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola orqali siz hozirgi kunda ommalashib borayotgan internet tarmog‘i orqali zoologiya darslarini yanada qiziqarli olib borish usullari va metodlari haqida ma’lumotga ega bo’lasiz. Bundan tashqari virtual ekskursiyalarning keng turlari va dars jarayonidagi o’rni haqida bilib olishingiz mumkin.

Kalit soʻzlar. Virtual olam, virtual ekskursiya, zoologiya, tizimli yondashuv, texnologiya, tematik, biografik, o’lkashunoslik.

Abstract. Through this article, you will get information about methods and methods of making zoology lessons more interesting through the Internet, which is becoming popular nowadays. In addition, you can learn about the wide variety of virtual tours and their role in the teaching process.

Key words. Virtual world, virtual excursion, zoology, systematic approach, technology, thematic, biographical, local history.

O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida belgilab berilganidek, xalq ta’limi sohasida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion loyihalarni joriy etish zamonaviy darsliklar o‘quv uslubiy qo‘llanmalar, multimediya ilovalarini yaratish ta’kidlangan.¹⁸ Biologiya tabiiy fanlarning bir tarmog‘i bo‘lib, insoniyatni borliq, jonli tabiat bilan

¹⁸ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son

tanishtiradi. O‘quvchilarni tabiatni sevishi, tabiiy borliqni tushunib yetishi, tabiatdan o‘rinli foydalanib uni e‘zozlashga, tabiiy boyliklarni muhofaza qilishga o‘rgatadigan fanlardan biridir. Bundan tashqari biologiya fanining bir tarmog‘i bo‘lgan zoologiya darslarida virtual va vizual mashg‘ulotlarini o‘tkazishda multimedia vositalaridan foydalanish o‘quvchilarda tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

So‘nggi paytlarda tizimli yondashuv dunyoni anglashda, ob‘ektiv borliq sur‘atini yaratishda, aniq fanlar, shu jumladan pedagogikani o‘rganishda uning umumilmiy prinsiplarining mohiyati kengayib bormoqda. Bugungi kunda tizimli-faoliyatli yondashuv ta‘lim sohasini ham qamrab olmoqda. Ta‘lim tizimi oldimizga yangi vazifalarni qo‘ymoqda, bizdan tafakkurimizni o‘zgartirishni taqozo qilmoqda. Tizimli yondashuv g‘oyalaridan ijtimoiy va psixologik hodisalarni tahlil qilishda, tarbiya jarayonini tashkil qilishda hamda har bir shaxsni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarida foydalanish masalalari P.P. Blonskiy, L.S. Vigotskiy, M.M. Rubinshteyn, V.P. Ananov, L.I. Bojovich, V.V. Davidov, A.N. Leontev, A.V. Petrovskiy va boshqalarning ilmiy izlanishlarida keng yoritilgan. Zamonaviy pedagogika fani pedagogik jarayonlarni tashkil qilishda tizimli yondashuvning nazariy muammolarini ko‘rib chiqishda quyidagi olimlarning V.I. Andreev, Yu.K. Babanskiy, V.P. Bepalko, Yu. Gordin, V.V. Guzeev, M.A. Danilov, V.I. Zvyaginskiy, M.I. Maxmutov, B.T. Lixachev, L.I. Mişenko, V.V. Kraevskiy, N.A. Plotnikov, M.N. Skatkin, V.A. Slastenin, G.N. Filonov, N.D.Xmel va boshqalarning tadqiqotlariga asoslanadi.¹⁹ Umumta‘lim maktablarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarning bilish qiziqishlarini rivojlantirishning samarali vositasidir. O‘quv faoliyati shakli sifatida virtual ekskursiya rivojlantiruvchi ta‘limda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning samarali shakllaridan biridir. Darsni o‘tkazishning bu shakli universal bo‘lib, deyarli har bir o‘quv fanida qo‘llanilishi mumkin. Ekskursiya tushunchasi ta‘lim bilan chambarchas bog‘liq. Uning ta‘lim salohiyati

¹⁹ Tolipova J.O, A.T.G‘ofurov “Biologiya o‘qitish metodikasi” Pedagogika oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik. – T.: Moliya-iqtisod, 2007.15b

o‘qitishda vizualizatsiya tamoyiliga tayanadigan o‘qituvchilarga uzoq vaqtdan beri ma’lum. Ekskursiya yangi bilim va ko‘nikmalarni egallashga yordam beradigan ta’limning eng samarali shakllaridan biridir. Nazariy va amaliy rivojlanishi haqida o‘n bir mashhur o‘qituvchilar E. Ya Golant, Golubkov, I.P. Podlasy, K.D.Ushinskiy tomonidan ishlangan o‘quv ekskursiyalarining amaliy asoslari muhim ahamiyatga ega.

“Ekskursiya - bu atrofimizdagi dunyoni o‘rganishning maqsadli vizual jarayoni. Tabiiy sharoitda oldindan tanlangan ob’ektlarga qurilgan yoki muzey binolari yoki zallarida joylashgan jarayon”, - A.S. Baranov ta’rifiga ko‘ra. Binobarin, ekskursiya o‘rganilayotgan ob’ektlar joylashgan joyga borish va ular bilan bevosita tanishish yo‘li bilan bilimlarni idrok etish va o‘zlashtirish ta’limni tashkil etish shakli sifatida ishlaydi.

Virtual ekskursiya - bu ekskursiyaning yangi turi bo‘lib, u real ekskursiyadan real hayotdagi ob’ektlarning virtual namoyishi bilan farqlanadi. Virtual sayohat uyingizdan chiqmasdan, istalgan vaqtda, faqat zamonaviy kompyuter va internetga ulangan holda, diqqatga sazovor joy bilan tanishish imkonini beradi²⁰. Virtual ekskursiyalar an’anaviy analoglardan muhim afzalliklarga ega:

- virtual ekskursiyalardan foydalanish uchun keng maydon axborot, ta’lim, o‘yin-kulgi va biznes uchun vosita sifatida;
- ko‘rishlar soni, vaqti va davomiyligi bo‘yicha cheklovlar yo‘q tashriflar, shuningdek tashrif buyuruvchilar soni bo‘yicha;
- rivojlanishning mavjudligi;
- ma’lumotlarni tezda yangilash va qo‘shish qobiliyati;
- taqdim etilgan makonning mavjudligi ta’siriga erishish;
- yuqori darajadagi tafsilotlar;
- tushuntirish ma’lumotlarini yaratish uchun keng imkoniyatlar panoramalar;
- audio kontentdan foydalanish qobiliyati;
- yuqori axborot mazmuni va foydalanishning vizual imkoniyati reklama platformasi sifatida;

²⁰ Aleksandrova E.V. Virtual ekskursiya adabiyot darsida o'quv jarayonini tashkil etishning samarali shakllaridan biri sifatida. / E.V.Aleksandrova // Maktabdagi adabiyot. – 2010.

International Conference on Education and Innovation

- gid xizmati talab qilinmaydi;
- virtual ekskursiyani o‘tkazish haqiqiy ekskursiyani to‘sib qo‘ymaydi bo‘sh joy, Internetning paydo bo‘lishi tufayli virtual ekskursiyalar tobora ommalashib bormoqda. Virtual ekskursiyalarni mazmuniga ko‘ra tasniflash mumkin:
 - diqqatga sazovor joylarni ko‘rish (bir nechta ekskursiyalar umumiy mavzu bilan birlashtirilgan);
 - tematik (ekskursiyalar muayyan mavzularni qamrab oladi);
 - biografik (mashhurlarning tarjimai holini o‘z ichiga olgan ekskursiyalar odamlar);
 - tabiiy fanlar (tabiiy joylarga ekskursiyalar);
 - o‘lkashunoslik (bular ona yurt tarixini o‘rganish uchun ekskursiyalar);
 - tarixiy va madaniy (tarixiy joylarga ekskursiyalar, davlat va rus milliy madaniyatining rivojlanish tarixidagi davrlarni ochib beruvchi)

Motivatsiya muammosi zamonaviy ta’limning asosiy muammolaridan biri bo‘lib qolmoqda. Agar o‘quvchilar bilim olishga ehtiyoj sezmasalar, o‘qituvchining harakatlari befoyda bo‘ladi. O‘qituvchi oldida yangi o‘qitish usullarini topish vazifasi turibdi, bu unga fanga qiziqish uyg‘otish va mustaqil bilim olish uchun motivatsiyani ta’minlash imkonini beradi. Virtual ekskursiyadan foydalanish bolalarda mavjud vositalardan foydalangan holda ma’lumot olish ehtiyojini keltirib chiqaradi, o‘rganish motivatsiyasini oshiradi va faol hayotiy pozitsiyani shakllantiradi. Virtual ekskursiyalar o‘quvchilarda kuchli hissiy taassurot qoldiradi, bu maktab kursi mavzusini o‘rganish motivatsiyasini oshirishga foydali ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu texnologiyadan foydalangan holda uslubiy o‘ylangan vazifalar maktab o‘quvchilarining e’tiborini va xotirasini rivojlantiradi. Virtual ekskursiya mazmunini musobaqalar, viktorinalar va o‘yinlar bilan suyultirish mumkin, bu esa maktab o‘quvchilari uchun yangi materialni o‘rganish jarayonini yanada qiziqarli va hayajonli qiladi. Eng katta samaraga erishish uchun talabalarning virtual ekskursiya mazmunini tushunishlarini nazorat qilish uchun vazifalarni ishlab chiqish kerak.

Vazifalarga ba’zi misollar:

International Conference on Education and Innovation

- ko‘rilgan virtual ekskursiya tavsifi;
- virtual ekskursiyaning istalgan ob‘ekti haqida qisqacha hisobot tuzish;
- suhbatdoshga savollar berish;
- muayyan odamlar guruhiga qaratilgan virtual ekskursiyaning batafsil tavsifini tuzish;
- shahar, diqqatga sazovor joylar va tabiiy joylar bo‘ylab ekskursiyalar o‘tkazish.

Virtual sayohatni o‘tkazishning asosiy qiyinchiliklaridan biri internetga ulanishning yetishmasligi bo‘lishi mumkin. Bunday muammoning oldini olish uchun o‘qituvchi o‘zining multimedia ishlanmalaridan foydalanishi mumkin. Bunday ekskursiyalar uchun kompyuterga ega bo‘lish kifoya va internetga ulanishning hojati yo‘q. O‘qituvchining o‘zi materialni tanlaydi va ekskursiya marshrutini tanlaydi. Rivojlantiruvchi ta’limda virtual ekskursiyalar alohida ahamiyatga ega, chunki ular universal kompetensiyalarni shakllantiradi va o‘quvchilarga loyiha usulidan foydalangan holda mustaqil ishlarni tashkil qilish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son
2. Aleksandrova E.V. Virtual ekskursiya adabiyot darsida o‘quv jarayonini tashkil etishning samarali shakllaridan biri sifatida. / E.V.Alexandrova // Maktabdagi adabiyot. – 2010. -№10. – 22-24-betlar.
3. Azizxo‘jayeva.N.N. “Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat”. - T.: O‘quv qo‘llanma. 2003. TDPU. 64b.
4. Tolipova J.O, A.T. G‘ofurov “Biologiya ta’limi texnologiyalari” — T.: O‘qituvchi, 2002.29b.
5. Tolipova J.O, A.T.G‘ofurov “Biologiya o‘qitish metodikasi” Pedagogika oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik. – T.: Moliya-iqtisod, 2007.15b